

Datum
2020-09-30

Diarienummer
Dnr Af-2020/0017 5633

Avsändarens referens
Fi2020/00647/K

Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Remissyttrande: Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget (SOU 2020:8)

Af-2020/0017 5633

Arbetsförmedlingens yttrande begränsas till de delar av utredningen som kan bedömas påverka arbetsmarknaden och Arbetsförmedlingens verksamhet.

Sammanfattning

20.1 Strukturella åtgärder

Arbetsförmedlingen är positivt inställd till att staten främjar en utveckling som leder till att kommuner utvecklar mer strategisk samverkan eller genomför frivilliga kommunsammanläggningar.

20.1.2 Försöksverksamhet

Arbetsförmedlingen anser att det är svårt att ta ställning till förslaget om att regeringen initierar en försöksverksamhet där kommuner får ges undantag från bestämmelser i lag, förordning eller myndighetsföreskrift då det inte presenteras en närmare beskrivning varken av omfattningen av försöksverksamheten eller vilka hinder i gällande författningar som kan komma ifråga för undantag.

Arbetsförmedlingen avstyrker dock utredningens förslag om en försöksverksamhet i den mån det innebär strukturella förändringar där kommuner tar över vissa delar av arbetsmarknadspolitiken. Arbetsförmedlingen anser att ett statligt ansvar för arbetsmarknadspolitiken ger bäst förutsättningar för en enhetlig, effektiv och rättssäker verksamhet i hela landet.

Datum
2020-09-30Diarienummer
Dnr Af-2020/0017 5633

20.2 Statens åtaganden och statlig närvaro i hela landet

Arbetsförmedlingen delar utredningens bedömning att statens åtaganden och hanteringen av sina uppgifter har avgörande betydelse för att kommunerna ska ha tillräcklig kapacitet att utföra sitt uppdrag.

20.4.1 Underlätta kommunernas personalrekrytering

Arbetsförmedlingen delar uppfattningen att en god kompetensförsörjning är central för starka kommuner med kapacitet att klara välfärdsuppdraget. Utmaningarna på området är välutvecklade i utredningen men Arbetsförmedlingen anser att fler åtgärder än vad som föreslås i utredningen är nödvändiga för att på lång sikt klara den regionala och lokala kompetensförsörjningen.

20.4.2 Nedskrivning av studieskulder

Arbetsförmedlingen ställer sig positiv till en utredning kring nedskrivning av studieskulder. Bland annat då detta bedöms kunna ha en positiv effekt på den geografiska rörligheten på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen vill understryka vikten av att en utredning omfattar olika perspektiv avseende vilka kompetensbehov som ska tillgodoses och vilka potentiella arbetstagare en sådan åtgärd behöver träffa för att bidra till kompetensförsörjningen på landsbygden.

20.5.1 Förvaltningsgemensam infrastruktur för grunddata och informationsutbyte

Arbetsförmedlingen delar utredningens bedömning att staten bör ta ett långsiktigt ansvar för att etablera en över tid hållbar förvaltningsgemensam infrastruktur för grunddata och informationsutbyte som kommunerna kan ansluta sig till.

20.5.2 Rättsligt beredningsorgan

Arbetsförmedlingen tillstyrker utredningens förslag om ett rättsligt beredningsorgan.

20.5.3 Stöd för kommunernas digitaliseringsarbete

Arbetsförmedlingen ställer sig positiv till att Myndigheten för digital förvaltning ges i uppdrag att stödja kommunernas digitaliseringsarbete.

Nedan kommenteras de kapitel och förslag som Arbetsförmedlingen har synpunkter på.

Synpunkter utifrån valda avsnitt i slutbetänkandet

20.1 Strukturella åtgärder

Arbetsförmedlingen är positivt inställd till att staten främjar en utveckling som leder till att kommuner utvecklar mer strategisk samverkan eller genomför frivilliga kommunsammanläggningar.

Arbetsförmedlingen har en omfattande samverkan med kommunerna inom ramen för arbetsmarknadspolitiken. Myndigheten är positiv till

åtgärder som kan bidra till att stärka kommunerna, såsom mer strategisk samverkan. Om kommuner bedömer att sammanläggningar skulle leda till ökad kapacitet är myndigheten positiv till detta.

20.1.2 Försöksverksamhet

Arbetsförmedlingen anser att det är svårt att ta ställning till förslaget om att regeringen initierar en försöksverksamhet där kommuner får ges undantag från bestämmelser i lag, förordning eller myndighetsföreskrift, då det inte presenteras en närmare beskrivning varken av omfattningen av försöksverksamheten eller vilka hinder i gällande författningar som kan komma ifråga för undantag.

Arbetsförmedlingen avstyrker dock utredningens förslag om en försöksverksamhet i den mån det innebär strukturella förändringar där kommuner tar över vissa delar av arbetsmarknadspolitiken. Arbets sökande och arbetsgivare ska ha tillgång till likvärdigt stöd och service oavsett var de bor eller verkar. Arbetsförmedlingen anser att ett statligt ansvar för arbetsmarknadspolitiken ger bäst förutsättningar för en enhetlig, effektiv och rättssäker verksamhet i hela landet.

Arbetsförmedlingen vill också hänvisa till Arbetsmarknadsutredningen, som i sitt slutbetänkande tog upp frågan om en asymmetrisk ansvarsfördelning där vissa kommuner skulle få ta ett större ansvar i arbetsmarknadspolitiken. Arbetsmarknadsutredningen konstaterade att den inte funnit belägg för att kommuner ger ett visst arbetsmarknadsstöd på ett effektivare sätt än Arbetsförmedlingen, och att ett sådant förslag därmed inte kan motiveras.¹ Arbetsförmedlingen delar denna slutsats.

Vidare har utredningen Kommuners medverkan i den statliga arbetsmarknadspolitiken konstaterat att det med gällande lagstiftning är tillåtet för kommunerna att vara utförare och leverantörer av arbetsmarknadspolitiska insatser.² Det finns alltså möjligheter för kommuner som vill ta ett större ansvar på arbetsmarknadsområdet lokalt att göra det som utförare och leverantörer i ett reformerat system.

I Kommunutredningens betänkande nämns frikommunförsöket³ som ett exempel på tidigare försöksverksamhet. I frikommunförsöket avstyrktes vissa förändringsförslag och omfattande huvudmannaskapsförändringar bedömdes heller inte vara lämpliga att pröva. Exempel på frågor som avstyrktes var förändringar i ansvarsfördelningen för arbetsmarknadspolitiken.⁴

¹ Effektivt, tydligt och träffsäkert – det statliga åtagandet för framtidens arbetsmarknad (SOU 2019:3), s. 532.

² Kommuner som utförare av tjänster åt Arbetsförmedlingen – en analys av de rättsliga förutsättningarna (SOU 2020:41).

³ Prop. 1983/84:152, bet. KU 1983/84:32, rskr. 1983/84:368.

⁴ Frikommunförsöket. En rapport om försöksverksamheten med ökad kommunal självstyrelse. Delbetänkande av stat-kommunberedningen. (SOU 1988:26.)

Om en försöksverksamhet som innebar en förändrad ansvarsfördelning inom arbetsmarknadspolitiken skulle genomföras, skulle ett antal frågeställningar behöva utredas närmare.

Ett övertagande av ansvar inom arbetsmarknadspolitiken från Arbetsförmedlingen till kommunerna skulle innebära att personer som tidigare omfattades av den statliga arbetsmarknadspolitiken inte längre skulle omfattas av Arbetsförmedlingens insatser eller ansvar, åtminstone för en period. Kommunernas olika förutsättningar, utmaningar och prioriteringar skulle kunna innebära att den enskilde gavs olika förutsättningar och stöd. Arbetsförmedlingen vill således understryka vikten av likvärdighet i stöd och service ur ett nationellt perspektiv.

Vidare skulle det vara viktigt att säkerställa en likvärdig tillämpning av regelverken för ersättningar inom arbetsmarknadspolitiken.

Arbetsförmedlingen vill också lyfta att inhämtning av statistikuppgifter om arbetssökande, lediga platser och övrig relevant arbetsmarknadsstatistik skulle behöva säkras upp inom ramen för en försöksverksamhet vid en förändrad ansvarsfördelning mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna. Arbetsförmedlingen är inte ansvarig för den offentliga arbetsmarknadsstatistiken, men myndighetens statistik används av många aktörer, bland annat som underlag för beslutsfattande och i forskning.

20.2 Statens åtaganden och statlig närvaro i hela landet

Arbetsförmedlingen delar utredningens bedömning att statens åtaganden och hanteringen av sina uppgifter har avgörande betydelse för att kommunerna ska ha tillräcklig kapacitet att utföra sitt uppdrag.

Utredningen pekar på några oklarheter gällande Arbetsförmedlingens lokala närvaro. Se avsnitt *Övriga synpunkter: Arbetsförmedlingens lokala närvaro* nedan för en aktuell lägesbeskrivning.

20.4.1 Underlätta kommunernas personalrekrytering

Arbetsförmedlingen delar utredningens bild av kommunernas utmaningar vad gäller arbetskrafts- och kompetensförsörjning. Den demografiska utvecklingen fram till 2030, med en stor ökning av antalet unga och äldre, medför ett ökande behov av personal inom välfärden. Detta samtidigt som antalet personer i de mest yrkesaktiva åldrarna – 20–64 år – förutses öka i betydligt mindre omfattning.

Myndigheten menar att frågan om kompetensförsörjning är central för starka kommuner med kapacitet att klara välfärdsuppdraget. Det handlar dels om möjligheten att rekrytera rätt kompetens till den kommunala verksamheten, dels om tillräckliga skatteintäkter för att finansiera kommunens verksamhet.

Datum
2020-09-30Diarienummer
Dnr Af-2020/0017 5633

Utmaningarna på området är välutvecklade i utredningen men Arbetsförmedlingen anser att fler åtgärder än vad som föreslås i utredningen är nödvändiga för att på lång sikt klara den regionala och lokala kompetensförsörjningen.

Arbetsförmedlingen har tidigare framfört att det arbetsmarknadspolitiska regelverket och vuxenutbildningens regelverk behöver vara mer samspelta för att underlätta övergången till reguljära studier. Det skulle innebära ett bättre utgångsläge för gemensamma processer och en effektiv samverkan strategiskt och kring enskild i utbildningsfrågor.⁵

Arbetsförmedlingen har även identifierat behovet av att nationellt samla och tillhandahålla länkar till utbildningsplatser, både privata och kommunala. Här behövs en dialog och samarbete med bland annat kommunerna och Sveriges kommuner och regioner (SKR) för att kunna samla in platserna och tillgängliggöra dem för tredje part.

Dessa två förslag bedöms av Arbetsförmedlingen ha en påverkan på övergångar till studier, vilket i sin tur kan bidra till en ökad sysselsättningsgrad.

Förändringstakten i arbetslivet bedöms öka framöver, vilket innebär ökad risk för arbetslöshet inom vissa yrken. Effekterna av Coronapandemin medför att den pågående strukturomvandlingen på arbetsmarknaden påskyndas. Strukturomvandlingen innebär att digitalisering och automatisering blir en viktigare del av arbetet framöver. Redan före krisen fanns det många inskrivna arbetslösa som inte fått arbete trots flera år med stark efterfrågan på arbetskraft. Det förklaras av diskrepansen mellan vad arbetsgivarna efterfrågar och de arbetslösas kompetenser. Strukturomvandlingen riskerar nu att öka obalansen på arbetsmarknaden ytterligare då fler personer saknar de kompetenser som efterfrågas.

För att möta dessa utmaningar på arbetsmarknaden behövs goda möjligheter för kompetensutveckling, utbildning, omställning och validering. Slagkraftiga kompletterande utbildningar och omställningsutbildningar blir viktiga framgångsfaktorer för att möta efterfrågan. Fler arbetssökande behöver vägledas till det reguljära utbildningssystemet för att stärka sin formella kompetens. För detta är samverkan och samarbete mellan olika politikområden såsom arbetsmarknads-, utbildnings- och näringspolitik avgörande. Även samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommuner blir avgörande när det gäller utbildningsinsatser. Kommunerna har ett stort och centralt ansvar när det gäller att nå en välfungerande infrastruktur för att kunna

⁵ Se vidare Arbetsförmedlingen 2019. Vissa förutsättningar inför reformeringen av Arbetsförmedlingen. Rapportering i enlighet med regeringsuppdrag. (Af-2019/0021 5123.)

utöka kapaciteten inom utbildningssystemet. Arbetsförmedlingen vill också lyfta vikten av att arbetsmarknads- och utbildningspolitiken samordnas på regional nivå och att de aktörer som är involverade i utbildningsplaneringen samverkar för att tillgodose behovet av utbildad arbetskraft inom bristyrken.

20.4.2 Nedskrivning av studieskulder

Arbetsförmedlingen ställer sig positiv till en utredning kring nedskrivning av studieskulder. Arbetsförmedlingen menar att rörlighetsstimulerande insatser bör ges ökad uppmärksamhet för att möta utmaningarna inom arbetskraftsförsörjningsområdet. Det innefattar både geografisk och yrkesmässig rörlighet.

Inom ramen för en utredning kring nedskrivning av studieskulder vill Arbetsförmedlingen understryka vikten av olika perspektiv avseende vilka kompetensbehov som ska tillgodoses och vilka potentiella arbetstagare en sådan åtgärd behöver träffa för att bidra till kompetensförsörjningen på landsbygden.

Som utredningen slår fast är bristen på arbetskraft stor inom flertalet yrken i landsbygdskommuner, inte enbart inom akademikeryrken. Arbetsförmedlingen bedömer därför att en utredning av nedskrivning av studieskulder bör vara bredare än att endast omfatta studier som ingår i en utfärdad akademisk examen, för att kunna möta en större del av kompetensbristen. Arbetsförmedlingen anser därför att en sådan utredning även bör omfatta studielån för personer som studerar vid kommunal vuxenutbildning eller yrkeshögskola.

Arbetsförmedlingen delar kommunutredningens bedömning att utrikes födda, särskilt kvinnor, är en stor outnyttjad arbetskraftsreserv, vilket myndigheten själv lyft i flera sammanhang. En stor andel av utrikes födda saknar gymnasieutbildning, och potentialen är stor bland de som är kortutbildade att utgöra en betydande del av kompetensförsörjningen om utbildningsbehovet tillgodoses.

I remissyttrandet avseende Landsbygdskommitténs slutbetänkande lyfte Arbetsförmedlingen vikten av fristående kurser på eftergymnasial nivå.⁶ Myndighetens bedömning är även fortsatt att fristående kurser är viktiga för att den högre utbildningen ska kunna användas vid omställning, komplettering och matchningsbehov på arbetsmarknaden. Med anledning av detta anser Arbetsförmedlingen att en eventuell utredning avseende nedskrivning av studieskulder bör omfatta även fristående kurser.

Myndigheten anser också att en sådan utredning behöver beakta ett helhetsperspektiv kring studiefinansieringssystemet i syfte att säkerställa

⁶ Arbetsförmedlingen 2017. Remissyttrande: För Sveriges landsbygder, slutbetänkande av parlamentariska landsbygdskommittén, SOU 2017:1. (Af-2017/0004 1915.)

Datum
2020-09-30Diarienummer
Dnr Af-2020/0017 5633

ett transparent system som upprätthåller legitimitet. För att göra detta behöver befintliga undantag och särskilda insatser inom systemet analyseras gemensamt. Arbetsförmedlingen anser att särskilda insatser inom studiefinansieringssystemet i första hand bör vara riktade till personer med kort utbildning, med fokus på fullföljd gymnasieutbildning.

Myndigheten anser även fortsatt att förutsättningarna att utbilda sig nära den tilltänkta arbetsmarknaden bör underlättas så långt det är möjligt. Det kan innebära att färre unga och nyanlända flyttar från landsbygden för att utbilda sig och sedan inte återvänder.

Om förslaget kommer att omfatta endast studieskulder kopplade till ett begränsat antal yrkesområden med kompetensbrist kommer ramarna för att bedöma kompetensbristen behöva vara tydligt formulerade. Om det finns en osäkerhet kring hur länge och för vilka en nedskrivning kommer att vara aktuell finns en risk att färre vågar ta steget till en flytt eller påbörjande av studier. Det kommer att vara viktigt att skapa en kontinuitet och förutsägbarhet kring nedskrivningen för att få bestående effekter.

20.5.1 Förvaltningsgemensam infrastruktur för grunddata och informationsutbyte

Arbetsförmedlingen delar utredningens bedömning att staten bör ta ett långsiktigt ansvar för att etablera en över tid hållbar förvaltningsgemensam infrastruktur för grunddata och informationsutbyte som kommunerna kan ansluta sig till.

Arbetsförmedlingen delar också utredningens bedömning om att aktörer på statlig, regional och lokal nivå behöver ansluta sig för att full effekt ska uppnås av den förvaltningsgemensamma infrastrukturen.

Utredningen beskriver civilsamhällets roll och olika aktörer som jobbar med social innovation. Arbetsförmedlingen anser att digital kompetens blir en avgörande faktor även hos dessa aktörer, på motsvarande sätt som hos kommunerna. Om idéburet offentligt partnerskap (IOP) ska utvecklas och samarbetet med civilsamhällets organisationer öka för att fungera som kapacitetsstärkande åtgärder, behöver dessa aktörer matcha kommunerna vad gäller digital mognad. Arbetsförmedlingen anser att denna aspekt saknas i utredningen.

20.5.2 Rättsligt beredningsorgan

Arbetsförmedlingen tillstyrker utredningens förslag om ett rättsligt beredningsorgan för anpassningar av gällande rätt för att möjliggöra accelererad digitalisering och förbättrad digital informationsförsörjning. Arbetsförmedlingen anser att placeringen av beredningsorganet bör belysas ytterligare. Utredningen beskriver att digitaliseringen har stor potential inom flera områden, vilket också Arbetsförmedlingen anser.

Datum
2020-09-30Diarienummer
Dnr Af-2020/0017 5633

Myndigheten håller med utredningen om att möjliggörande lagstiftning är en viktig förutsättning för kommunernas digitala utveckling och välkomnar att staten tar ett helhetsgrepp gällande behov av författningsändringar för att underlätta digitalisering.

20.5.3 Stöd för kommunernas digitaliseringsarbete

Arbetsförmedlingen ställer sig positiv till att Myndigheten för digital förvaltning ges i uppdrag att stödja kommunernas digitaliseringsarbete.

Övriga synpunkter: Arbetsförmedlingens lokala närvaro

Utredningen pekar på några oklarheter gällande Arbetsförmedlingens lokala närvaro. Utredningen redogör korrekt för att Arbetsförmedlingen 2019 beslutade att successivt avveckla verksamheten på 132 av Arbetsförmedlingens kontor 2019–2020. I sin senaste återrapportering av arbetet med den lokala närvaron till regeringen, som lämnades i juni 2020, kan Arbetsförmedlingen konstatera att möjligheter till lokal närvaro på samtliga 132 orter har säkrats.⁷

I övrigt hänvisar Arbetsförmedlingen till den utredning som görs på uppdrag av regeringen avseende utbyggnaden av antalet statliga servicekontor och den delredovisning som presenterades i mars 2020.⁸ Arbetsförmedlingen har tagit del av utredningens förslag på lämpliga platser för de servicekontor som regeringen avsatt medel för i budgeten för 2020. Arbetsförmedlingen har inom ramen för remissen av delredovisningen lämnat synpunkter på materialet samt inkommit med ett antal medskick i utredningens fortsatta arbete.⁹

Det bör i sammanhanget understrykas att ett regionalt arbete också kan understödja det lokala arbetet och de nödvändiga åtagandena. Utifrån ett kompetensförsörjningsperspektiv behöver Arbetsförmedlingen exempelvis säkerställa att lokala behov fångas upp. Genom att samverka regionalt med näringsliv och de aktörer som bidrar till tillväxt och kompetensförsörjning kan myndigheten bidra till det lokala näringslivets tillväxt.

⁷ Arbetsförmedlingen 2020. Lägesbeskrivning - Arbetsförmedlingens lokala närvaro 2020-06-15. (Af-2020/0000 3708.)

⁸ En utvecklad organisation för lokal statlig service - delredovisning avseende lämpliga platser. (Fi 2019:B.)

⁹ Arbetsförmedlingen 2020. Remissyttrande: Utredningen utvecklad organisation för lokal statlig service - delredovisning avseende lämpliga platser, Fi 2019:B. (Af-2020/0015 9158.)

Datum
2020-09-30

Diarienummer
Dnr Af-2020/0017 5633

På Arbetsförmedlingens vägnar

Maria Mindhammar
generaldirektör
(Fastställt i diariet av GD)

Susanne Vinell

Beslut i ärendet har fattats av generaldirektör Maria Mindhammar. Ärendet har föredragits av kvalificerad handläggare Susanne Vinell. I den slutliga handläggningen av ärendet har analysdirektör Annika Sundén, enhetschef Mahad Malingur och kvalificerad handläggare Farhad Abdi deltagit.